

Er Norge VERDENS BESTE LAND?

Vi hører ofte at Norge er verdens beste land, men er det slik det oppleves for det store flertallet av nordmenn og folk som flytter hit? I min bok *Du skal lide for fellesskapet – hvordan norsk jantelov har ført til 800 000 innbyggere med sosial angst*,¹ ser jeg nærmere på janteloven og norsk konformitet. Mye forskning indikerer at norsk kultur tilhører de trangeste i verden. Nordmenn flest er redde for å bruke ytringsfriheten sin av frykt for å bli sosialt utestengt.

TEKST MIRIAM EKLUND

Artikkelen er en lett bearbejdet versjon av "Verdens beste land – Norge på Europa-toppen i nasjonalisme", *Ny Tid* sommer 2021:3.

I boka henviser jeg til forskning, statistikk og faglitteratur. Jeg presenterer også 12 dybdeintervjuer med fagpersoner og andre som er blitt utsatt for Janteloven.²

Noen av de jeg intervjuet, er etnisk norske som av ulike grunner blir sett på som "annerledes". De møter utstøtingsmekanismer som skal "sette dem på plass". Innvandreres opplevelse av å flytte til Norge er også et sentralt tema i boka. Fellesnevneren for disse historiene er at innvandrere møter en kultur som mener å være bedre enn alle andre. Det er verdt å merke seg at innvandrere møter nasjonalisme både fra den kulturkonservative høyresiden og venstresiden som hyller den norske stat og de norske løsningene. Et godt eksempel på venstresidens nasjonalisme er Harald Eias (f. 1966) programserie "Sånn er Norge", som sendes på NRK.³ Her slår han fast at Norge er "verdens mest vellykkede samfunn", og komikeren Atle Antonsen (f. 1969) kommer innom i program fem av første sesong og presiserer at "Vi er best" og spør: "Hvorfor gjør ikke alle som oss?"

Den norske uavhengigheten fra foreldre, det motsatte kjønn, slekten, folk på kollektivtrafikken og så videre, framstilles

som "riktig", uten noen erkjennelse av at dette også kan ha noen problematiske sider. Forskning fra Pew Research Center viser at nordmenn kommer på Europa-toppen i nasjonalisme.⁴ Eia konkluderer i ett av programmene med at man "kan være selvgod og tolerant samtidig", men lite tyder på at toleranse er et resultat av norsk selvgodhet.

I *Du skal lide for fellesskapet* møter du blant annet russeren Janna Johnsen, som har bodd i Norge siden 1993. Hun forteller at hun er blitt helt knekt fordi hennes bakgrunn stadig blir rakkert ned på: "Jeg tror at nordmenn har et unyansert negativt bilde av Russland. Det meste som skrives om Russland, er jo svartmaling. Det jeg møter rundt omkring ... Jeg synes det er helt hårreisende for det blir jo ikke sagt ett pent ord om Russland. (...) Uansett hvor mye man prøver å ikke la det gå inn på seg ... når det kommer hele tiden og hver dag, blir man egentlig nedbrutt til slutt." Johnsen forteller om russiske velferdsordninger som er langt mer lukrative enn de norske, og prøver å minne oss om at alle land har positive og negative sider – også Norge.

Den amerikanske familierapeuten Alicia Partee føler at hun må kjempe for å beholde sitt særpreg i møte med norsk kultur. Hun mener at nordmenn forventer assimilering, altså at innvandrere legger vekk sin egen kultur og verdier for å bli "norske": "Mange ganger stigmatiseres og svartmales kulturer som ikke har de samme verdiene som det norske samfunnet. For å få til en virkelig integrering må man huske på at det er en toveis læringsprosess", mener hun. Hun betegner det norske samfunnet som veldig konformt og sier at hun "brytter nakken på å prøve å passe inn".

Tsjekiske Nicol Mard slet så lenge med å få jobb i Norge, at hun til slutt startet egen bedrift som jobber med å sysselsette innvandrere. Hun har observert norske 17. mai-taler med nasjonalistisk indoktrinering og hylling av "den norske nasjonen", noe som minner henne om Sovjet-tiden i Tsjekia.

Analyser av norsk kultur

I min bok gir psykiater Fred Heggen, tidligere overlege ved Lovisenberg sykehus,⁵ en analyse av norsk kultur. Han beskriver et land som på få tiår gikk fra å være fattig

og med mindreverdighetskomplekser, til overmakt og et totalt urealistisk syn på egen nasjon som verdens beste, en fredsnasjon og global redningsmann. Han beskriver en rekke mislykkede internasjonale meklinger og operasjoner der man ikke har evnet å ta selvkritikk i etterkant. Heggen mener at norsk kultur er gruppenarsissistisk, og at man burde jobbe med å få et sannere og mer balansert selvbylde.

Professor Nina Witoszek⁶ (f. 1954) mener at nordmenn over flere århundrer har bygget opp en historie om seg selv som den nøkterne streber som til slutt fikk sin belønning: "Først skaper man en karismatisk historie om den beste, mest jomfruelige og fredelige stammen i Europa. Man forsterker den med et folkeeventyr om flaks og rikdom som belønning for å være god og snill. Så gjentar man begge fortellinger til kjedsommelighet. Til slutt, det at nordmenn belønnes med oljerikdom og fredsnasjon i verden, oppfattes som en selvfølge."⁷ Man har prøvd å utvikle et samfunn som er "bedre" enn andre europeiske modeller for å vise sin særegne godhet. Witoszek peker også på logiske brister i Norges

Til tross for det norske selvbildet om en uvanlig snill nasjon, forteller både forskningen og de jeg har intervjuet, om trange sosiale rammer og et strengt samfunn.

syn på seg selv som en fredsnasjon og menneskerettighetsforkjemper: ”Det spiller ingen rolle at Norge har brukt dobbelt så mye penger på krigføring som på fredsskaping i Afghanistan. Og det er uvesentlig at vi undres over tabbene til norske freds- og bistandsekspertene på Sri Lanka eller i Bangladesh. Vårt – og omverdenens – ønske om å se Norge som et land som legemliggjør alt det beste – fred, menneskerettigheter, bærekraftig utvikling og demokrati – er så stort at nordmenn har vært *nødt til å bli* verdens mekka for koselig dydighet.”^{7:20}

Til tross for det norske selvbildet om en uvanlig snill nasjon, forteller både forskningen og de jeg har intervjuet, om trange sosiale rammer og et strengt samfunn. Dette bekreftes av den franske juristen, forfatteren og bloggeren Lorelou Desjardins⁸ (f. 1983). I en kronikk som ble publisert på NRK i desember 2020, mener hun at streng sosial kontroll i Norge er et godt smittevern: ”I Norge er det viktig å følge alle regler til punkt og prikke. Nordmenn blir gjerne sosialpoliti for alle rundt seg. (...) Familien min sier

Om forfatteren

Miriam Ekelund (f. 1978) fra Stokmarknes i Nordland studerte kristendom ved Norsk Lærerakademi i Bergen 2000/2001, statsvitenskap ved Høgskolen i Molde (2003/2004) og har en Master i freds- og konfliktstudier fra Universitetet i Sydney, Australia (2010/2011).

Hun har bakgrunn fra journalistikk siden 2003, har vært rådgiver ved Strømmestiftelsen i Sør-Sudan (2014–2015), seniorrådgiver i paraplyorganisasjonen Digni¹² (2016–2019), redaktør for medlemsbladet til Landsforeningen mot fordøyelsessykdommer (LMF) siden 2019 og prosjektleder og kommunikasjonsrådgiver for LMF siden juni 2021.

Ekelund bor i Hurdal økolandsby; e-post: kontakt@antijanteboka.no.

ofte at jeg er blitt så streng siden jeg flyttet til Norge. (...) Nordmenn tyster på naboen. Sosial kontroll er Norges beste smittevern. Jeg tror dere har det i blodet fordi dere engang i tiden var opplært til å frykte Gud. Og nordmenn er redde for å bli utestengt av samfunnet dersom de ikke gjør det samme som naboen. Den sosiale kontrollen er mye høyere i Norge enn i noe annet land jeg har bodd i.”⁹

Også kanadiske rakettforskeren Julien S. Bourelle,¹⁰ som har gitt ut bøker med strektegninger om norsk kultur, beskriver Norge som et krevende land å flytte til. I *Nordmenn*¹¹ forteller Bourelle at han har bodd i seks andre land og tilpasset seg deres livsstil og kultur, men å flytte til Norge har hittil vært den ”mest kulturelt utfordrende opplevelsen i hans liv”.

Norsk kultur er spesiell

Etter å ha reist mye og bodd i Australia, Uganda og Sør-Sudan, har jeg konkludert at den norske kulturen er svært spesiell. På verdensbasis er det normalt å hilse på folk, selv om du ikke kjenner dem. Man skal ikke lenger enn til Tyskland eller Frankrike før man med selvfølgelighet hilser på folk når man kommer inn på et

venterom, istedenfor å late som om man ikke ser at det er mennesker der. Det er normalt at tilfeldige samtaler med folk er lette, glade, positive og lekne. Det er normalt å kunne ta en oppglødd diskusjon over et tema uten å miste vennskapet fordi man har forskjellige meninger. Det er normalt å være religiøs, og i de samfunnene jeg har bodd i, har det heller ikke vært særlig problematisk at man tilhører ulike religioner.

Jeg håper at istedenfor å la ”rullegardinen gå ned” når vi blir utfordret av ulikheter, vil vi innse at mennesker fra andre kulturer har mye å lære oss om fellesskap og om å trives sammen. Det betyr ikke at vi trenger å utslette oss selv. Imidlertid er det ikke rart at folk kjenner opposisjon mot innvandring når man tar ned kors fra bedehus som brukes som flyktningmottak, forbyr julegudstjenester og bytter ut ”god jul” med ”season’s greetings”.

Jeg erfarer at de beste møtene mellom mennesker skjer når alle parter kommer som seg selv. Det jeg vil oppfordre nordmenn til, er å løse opp på en konform kultur med så smalt normalområde at det ikke blir plass til verken nordmenn som

er ”annerledes”, eller folk med en annen kulturell bakgrunn. Jeg tror som familierapeut Alicia Partee at samfunnet blir bedre av å lage en salat med mange ulike ingredienser som utfyller hverandre: ”Du kan tilføre bare salatblader, men hvis du legger til tomater, løk og flere andre ting, smaker det mye bedre.”

Kilder:

- 1 Eklund M. Du skal lide for fellesskapet – hvordan norsk jantelov har ført til 800 000 innbyggere med sosial angst. Oslo: Mpathic Forlag, 2021.
- 2 <https://no.wikipedia.org/wiki/Janteloven>
- 3 <https://tv.nrk.no/serie/harald-eia-presenterer-saann-er-norge/sesong/1>
- 4 Pew Research Center. 'Being Christian in Western Europe'. 29.5.2028. <http://www.pewforum.org/2018/05/29/being-christian-in-western-europe/>
- 5 <https://www.nettavisen.no/meninger/fredheggen/ti-ar-pa-lovisenberg-en-oppsummering/s/12-95-3423558976>
- 6 https://en.wikipedia.org/wiki/Nina_Witoszek
- 7 Witoszek N. Verdens beste land. Oslo: Aschehoug, 2009.
- 8 https://no.wikipedia.org/wiki/Lorelou_Desjardins
- 9 Desjardins L. Da jeg ble karantenepoliti. NRK Ytring 28.12.2021. <https://www.nrk.no/ytring/da-jeg-ble-karantenepoliti-1.15295417>
- 10 <https://www.julienbourrelle.com/?fbclid=IwAR31Xl5o1UjQvjw4YQqTYS0cvoHkEzoCl9PulO3kU3i9k6apLhxXtVLz4ew>
- 11 Bourrelle JS. Nordmenn. Oslo: Mondå AS, 2015.
- 12 <https://digni.no/en/digni-what-is-this/>

Det er typisk norsk ikke å hilse på eller snakke med fremmede når man reiser kollektivt.